

การศึกษาที่มาและค่านิยมที่สะท้อนจากพระนามพระมหากษัตริย์ไทย

ที่มาและความสำคัญ

ภาษาเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ ที่ใช้เพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้ ประสบการณ์ อารมณ์ และความรู้สึก มนุษย์กำหนดภาษาขึ้นเพื่อเรียกสิ่งต่างๆ เป็นที่มาของการตั้งชื่อหรือการสร้างคำเพื่อใช้เรียกคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่

ชื่อบุคคลใช้กล่าวแทนตัวบุคคล ทำให้ทราบว่าบุคคลที่ถูกกล่าวถึงนั้นเป็นใคร นอกจากนี้ชื่อยังช่วยบอกถึงวัฒนธรรม คติความเชื่อ และค่านิยมของบุคคลในทุกยุคทุกสมัย เพราะอิทธิพลทางสังคม และวัฒนธรรมส่งผลต่อการใช้ภาษาในการตั้งชื่อบุคคล เช่น การตั้งชื่อให้มีความหมายที่ดีเพื่อเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของชื่อนั้น ๆ ดังที่ ส.วัฒนเศรษฐ (2510, น.1) กล่าวว่า “ถ้าผู้ใดมีชื่อดีก็เป็นศรีแก่ตัว ถ้าชื่อชั้วก็ทำให้ตัวมัวหมอง”

การตั้งชื่อตามขนานนามหรือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในการตั้งชื่อของคนไทย ดังที่ สุภาพรรณ ฦ บางช้าง (2527, น.112) กล่าวว่า “ในทุกสมัยชื่อของฝ่ายราชสกุลมีลักษณะในการใช้ภาษาที่บ่งถึงความเป็นผู้มีฐานะทางสังคมที่สูงกว่าหรือพิเศษกว่าคนสามัญในยุคเดียวกัน และแม้ในราชสกุลเดียวกันยังมีความแตกต่างกันในการใช้ภาษาในการตั้งพระนามของเจ้านายต่างฐานันดรศักดิ์” นอกจากนี้ โสฬสเวท (2525, น.11) ได้จำแนกกลุ่มของชื่อที่ไม่ควรเลียนแบบไว้ ได้แก่

- 1.พระนามพระพุทธรูปหรือคำที่ใช้สำหรับพระพุทธรูปโดยเฉพาะ เช่น ชินสีห์ ภควา เป็นต้น
- 2.คำที่ใช้เรียกพระพุทธรูปองค์สำคัญ เช่น สิหิงค์ บุษยรัตน์ เป็นต้น
- 3.พระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์
- 4.ชื่อพระที่นั่ง ปราสาท ราชวัง ตลอดจนชื่อเฉพาะของเครื่องราชูปโภค เครื่องต้น เครื่องสูง
- 5.ชื่อเฉลิมพระยศเจ้านาย แม้ราชทินนามก็ควรละเว้น
- 6.ชื่อสถานที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพบูชาของคนทั่วไป

ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกันคำกล่าวของเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2551) ที่กล่าวว่า “คนไทยเราหลีกเลี่ยงไม่เอาของสูงหรือสิ่งที่เคารพนับถือมาตั้งชื่อลูกหลาน เช่น พระนามพระพุทธรูปหรือพระมหากษัตริย์รวมทั้งพระราชวงศ์ชั้นสูง”

จากข้อมูลที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า คนไทยให้ความสำคัญกับการตั้งชื่อ หรือ ชื่อต่าง ๆ ในสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ผู้ศึกษาเล็งเห็นถึงความสำคัญของการตั้งพระนามพระมหากษัตริย์ไทยที่สะท้อนออกมาผ่านที่มา ซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมการปกครองอย่างหนึ่งของไทยที่มีความสำคัญ สามารถบ่งบอกได้ถึงแนวคิด ความเชื่อ และความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่หลอมรวมจิตใจของชาวไทยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสร้างสรรค์ให้เกิดความผาสุกของสังคมโดยรวมได้ ซึ่งวัฒนธรรมการปกครองระบบกษัตริย์ของไทยจึงมีความผูกพันอย่างแนบแน่นต่อสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แนวคิดที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองที่มี

คุณลักษณะพิเศษนั้นสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนา ซึ่งพัฒนาและผสมผสานมาจากแนวคิดหลักต่าง ๆ 3 ประการ ดังที่ ศุภวัณณ์ เกษมศรี, พลตรี ม.ร.ว. (2554, น.6-7) ได้กล่าวไว้ดังนี้

ประการแรก แนวคิดพราหมณ์ฮินดู ซึ่งถือว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งกษัตริย์คือองค์อวตารของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าในศาสนาพราหมณ์ฮินดู ซึ่งมีหน้าที่หลักในการธำรงไว้ซึ่งความผาสุกของโลกมนุษย์ เป็นแนวคิดเบื้องต้นเมื่อชาวไทยรับคติความเชื่อพราหมณ์ฮินดูเข้ามา

ประการที่สอง แนวคิดของพระพุทธศาสนา ซึ่งนอกจากความเชื่อเรื่องบุญกรรมที่ส่งผลให้เป็นผู้มีบารมีแล้ว ยังมีความเชื่อว่าองค์พระมหากษัตริย์ทรงมีสถานะเป็นพระพุทธเจ้าและเป็นเทพแนวคิดเรื่องเทพทางพระพุทธศาสนานี้แตกต่างจากศาสนาพราหมณ์ฮินดู ในคัมภีร์จักรวาทที่ปนีซึ่งเขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2๐๖3 อธิบายว่า “พระราชา พระเทวี พระกุมาร ชื่อว่าสมมติเทพ, เทพที่อยู่ ณ ภาคพื้นดินและที่สูงกว่านั้น ชื่อว่าอุปัติเทพ, พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระชีนาสพชื่อว่า พระวิสุทธิเทพ” พระมหากษัตริย์ในสังคมไทยทรงมีลักษณะของเทพ 3 ประเภทนี้ คือ สมมติเทพ อุปัติเทพ และวิสุทธิเทพอยู่ในองค์เดียว ทั้งนี้ได้รวมเอาเทพชั้นสูงในศาสนาพราหมณ์ฮินดูเข้าไว้ด้วย ดังที่สะท้อนให้เห็นจากแนวคิดเรื่องสมมติเทพหรือสมมติเทวดา และในบริบทแวดล้อมอื่น ๆ

นอกจากนั้น พระมหากษัตริย์ไทยยังทรงเป็นมหาสมมติราช ชัตติยะ และราชา ดังปรากฏคำอธิบายในหนังสือไตรภูมิพระร่วงของพระเจ้าลิไทยซึ่งแต่งขึ้นในสมัยสุโขทัยว่า “อันเรียกชื่อมหาสมมติราชนั้นไซ้เพราะว่าคนทั้งหลายยอมตั้งท่านเป็นใหญ่แล อันเรียกชื่อชัตติยะนั้นไซ้ เพราะ ว่า คนทั้งหลายให้แบ่งปันไร่นาเข้าน้ำแก่คนทั้งหลายแล อันเรียกชื่อว่าราชานั้น เพราะท่านนั้นถูกเนื้อพึงใจคนทั้งหลายแล” ส่วนในโลกที่ปसारแต่งโดยพระสังฆราชเมธังกรซึ่งเป็นครูของพระเจ้าลิไทยกล่าวว่า “นามราชา เพราะปกครองบุคคลอื่น ๆ โดยธรรม โดยเที่ยงธรรม”

ประการที่สาม แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างบิดา-บุตร อันเป็นแนวคิดพื้นเมืองดั้งเดิมที่เน้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง ซึ่งต่างไปจากสังคมที่มีวรรณะ นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของวัฒนธรรมการปกครองในระบบกษัตริย์ของไทยที่สามารถดำรงสืบต่อมาได้จนปัจจุบัน

แนวคิดทั้ง 3 ประการนี้แสดงคติความเชื่อเรื่องสถานะขององค์พระมหากษัตริย์ที่ผสมผสานกัน พระมหากษัตริย์ไทยนับแต่อดีตมิได้ทรงดำรงพระองค์เป็นเฉพาะองค์อวตารแห่งพระผู้เป็นเจ้าของศาสนาพราหมณ์ฮินดู หรือเป็นผู้บำเพ็ญบุญบารมีเฉพาะพระองค์ แต่ยังทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเช่นเดียวกับบิดาผู้ดูแลบุตรด้วย

แนวคิดทั้ง 3 ประการดังกล่าว ยังสามารถสันนิษฐานได้อีกว่าสามารถบ่งบอกได้ถึงวัฒนธรรมความคิดด้านภาษาที่สอดคล้องไปกับการตั้งพระนามพระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคสมัย ซึ่งการขานพระนาม หรือ การตั้งพระนามพระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคสมัยนั้น ก็จะเป็นไปตามวิถีของความเชื่อในช่วงเวลาดังกล่าว ดังที่ ศักดิ์สิทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2551, น.356-358) ได้กล่าวถึงความเป็นสมมติเทพหรือคติเทวราชของพระมหากษัตริย์ที่แสดงออกโดยการตั้งชื่อ ดังนี้

ตัวอย่างที่อาจยกขึ้นสนับสนุน ความเป็นสมมติเทวราชของพระมหากษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็น คติพระเจ้าจักรพรรดิตามมหาชมพูบดีสูตรหรือพระเจ้าธรรมิกราชตามคัมภีร์ไตรภูมิก็ตาม ก็คือจากการ

ขนานพระนาม พระมหากษัตริย์บางพระองค์เช่น พระมหาธรรมราชาที่... ปราบกษัตริย์ทั้งในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา และ พระมหาจักรพรรดิและพระเจ้าทรงธรรมในสมัยอยุธยา ยังมีการถวายพระเกียรติในฐานะสมมติเทพในทาง พุทธศาสนาอีกลักษณะหนึ่ง ที่สำคัญ คือการยกฐานะขึ้นเทียบเสมอด้วยพระพุทธเจ้า ดังเช่นในสมัยอยุธยามีธรรมเนียม การกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ที่สิ้นพระชนม์ไปแล้วว่า พระพุทธเจ้าหลวง ตามหลักฐานที่พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรได้ทรงอ้างถึงในพระนิพนธ์เรื่อง **บรมราชาภิเษก** ซึ่งสำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยได้พิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2๕๐๗ จากหลักฐานที่อ้างถึงแห่งเดียวกันนี้ยัง ได้กล่าวถึงการเรียกพระราชโอรสว่าสมเด็จพระหน่อพุทธางกูร หรือการขนานพระนามพระมหากษัตริย์ว่าพระพุทธเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาที่มาและค่านิยมต่าง ๆ ที่สะท้อนจากพระนามพระมหากษัตริย์ไทยทั้งในเรื่องของความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ที่ผ่านมาในแต่ละยุคสมัย ทั้งนี้เพื่อศึกษาและวิเคราะห์จากที่มาของชื่อ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงกระบวนการคิดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่าคนไทยมีทัศนคติ โลกทัศน์ และมุมมองอย่างไรต่อพระมหากษัตริย์ไทย โดยผู้ศึกษาจะศึกษาจากพระนามของพระมหากษัตริย์ไทยทั้ง 54 พระองค์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากหนังสือนามานุกรม พระมหากษัตริย์ไทย ของมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

ทั้งนี้ผู้ศึกษายังเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงลักษณะทางภาษา คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม และที่สำคัญที่สุดคือ กระบวนการความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ และมุมมองที่ต่างกันออกไปซึ่งสามารถถ่ายทอดออกมาทางภาษาที่เห็นได้จากทัศนคติธรรมดาสามัญชนไปจนถึงพระมหากษัตริย์ ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ที่มาของพระนามพระมหากษัตริย์ไทย
2. เพื่อศึกษาและจัดกลุ่มที่มาของพระนามพระมหากษัตริย์ไทย
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ค่านิยมที่สะท้อนจากที่มาในการตั้งพระนามพระมหากษัตริย์ไทยตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ข้อมูลพระนามพระมหากษัตริย์ไทย จากหนังสือนามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย ของมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา รวมทั้งสิ้น 54 พระองค์

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. ค้นคว้าและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระนามพระมหากษัตริย์ไทย
2. รวบรวมพระนามพระมหากษัตริย์ไทยทั้งหมดที่เป็นที่ยอมรับและเป็นปัจจุบันมากที่สุด
3. นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ที่มา

4. นำข้อมูลมาจัดกลุ่มที่มา
5. นำข้อมูลมาศึกษาและวิเคราะห์ค่านิยมที่สะท้อนจากที่มาตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์
6. สรุปผลการศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ทฤษฎีอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethonsemantics) จะนำมาวิเคราะห์ที่มาและค่านิยมที่สะท้อนจากพระนามพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อให้เข้าใจถึงค่านิยมที่สะท้อนออกมาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทฤษฎีนี้มีแนวคิดการศึกษาภาษาโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าถึงระบบปริชานซึ่งหมายถึงระบบความรู้ ความคิด มโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ก็มาจากการวิเคราะห์ระบบความรู้ ความคิดของคำในภาษาของกลุ่ม ทั้งนี้เพราะคำศัพท์ในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ของคนในชุมชนหรือสังคม การศึกษาคำศัพท์จึงทำให้เราสามารถค้นหาระบบมโนทัศน์ของชุมชนหรือกลุ่มสังคมกลุ่มนั้นๆ ได้ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546)

ผลการศึกษา

รายพระนามพระมหากษัตริย์ไทยทั้ง 54 พระองค์ (เรียงลำดับตามเวลาประวัติศาสตร์) ซึ่งผู้ศึกษาสนใจเพียงแต่พระนามแรกของพระมหากษัตริย์ไทยเท่านั้น มีดังต่อไปนี้

สมัยสุโขทัย

1. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	2. พ่อขุนบานเมือง	3. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
4. พระยาเลอไทย	5. พระยาลำดวน	6. พระมหาธรรมราชาที่ 1
7. พระมหาธรรมราชาที่ 2	8. พระมหาธรรมราชาที่ 3	9. พระมหาธรรมราชาที่ 4

สมัยอยุธยา

10. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1	11. สมเด็จพระรามศวร
12. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1	13. สมเด็จพระเจ้าทองลัน
14. สมเด็จพระเจ้ารามราชา	15. สมเด็จพระนครินทราธิราช
16. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2	17. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
18. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3	19. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2
20. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4	21. สมเด็จพระรัษฎาธิราช
22. สมเด็จพระไชยราชาธิราช	23. สมเด็จพระแก้วฟ้า
24. ขุนวรวงศาธิราช	25. สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
26. สมเด็จพระมหินทราธิราช	27. สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า

28. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	29. สมเด็จพระเอกาทศรถ
30. สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์	31. สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม
32. สมเด็จพระเชษฐาธิราช	33. สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์
34. สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง	35. สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย
36. สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา	37. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
38. สมเด็จพระเพทราชา	39. สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8
40. สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9	41. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
42. สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร	43. สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ

สมัยธนบุรี

44. สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

สมัยรัตนโกสินทร์

45. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
46. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
47. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
48. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
49. พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
50. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
51. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
52. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
53. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
54. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

การวิเคราะห์ที่มาของพระนามพระมหากษัตริย์ไทยทั้งหมด 54 พระองค์ ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ที่มาตามรูปศัพท์ เนื่องจากการตั้งพระนามพระมหากษัตริย์ไทยส่วนใหญ่เกิดจากการนำศัพท์จากภาษาบาลี และสันสกฤต มาใช้ในการประกอบ การตั้งพระนาม เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ฮินดู และรวมถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ของอินเดียอีกด้วย ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาที่มาจากตัวคำที่ปรากฏในพระนามพระมหากษัตริย์ไทย โดยไม่สนใจคำนำหน้า กล่าวคือ พ่อขุน ขุน พระ พระยา สมเด็จ และ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคำต่อท้ายชื่อที่ส่วนใหญ่มักจะมีคำว่า พระราชา กษัตริย์ เช่น อธิราช(อธิราช) อธิราชเจ้า มหาราช และ เจ้าอยู่หัว

จากการวิเคราะห์ที่มาของพระนามพระมหากษัตริย์ไทยดังกล่าวข้างต้น สามารถจัดกลุ่มที่มาได้เป็น 10 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะพิจารณาจากพระนามที่มีที่มาสอดคล้องกัน หรือในทำนองเดียวกัน เช่น พระนารายณ์ มาจาก ชื่อพระนารายณ์ พระนเรศวร พระรามศวร มาจากชื่อของพระอิศวร ซึ่งจะจัดให้อยู่ในกลุ่มที่มาเดียวกันคือ ที่มาจากชื่อเทพเจ้า เป็นต้น กลุ่มที่มาทั้ง 10 กลุ่ม มีดังต่อไปนี้

1.กลุ่มที่มาจากชื่อของเทพเจ้า

กลุ่มที่มาจากชื่อของเทพเจ้า คือ มีคำที่แสดงถึงชื่อของเทพเจ้าองค์ต่าง ๆ ที่คนไทยเคารพนับถือ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชื่อเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ฮินดู เพราะได้รับอิทธิพลทางด้านวรรณกรรมศาสนา และบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ ตามความเชื่อที่ได้รับมา มีดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
ศรีอินทราทิตย์	พระอินทร์+พระอาทิตย์
พระรามศวร	พระอิศวร
พระมหินทรา	พระอินทร์
พระนเรศวร	พระอิศวร
พระอาทิตย์วงศ์	พระอาทิตย์
พระนารายณ์	พระนารายณ์
พระนครินทรา	พระอินทร์

2.กลุ่มที่มาจากชื่อตัวละครในวรรณกรรม

กลุ่มที่มาจากชื่อตัวละครในวรรณกรรม คือ มีคำที่แสดงถึงชื่อของตัวละครในวรรณกรรม ที่คนไทยได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมของศาสนาพราหมณ์ฮินดู ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง รามเกียรติ์ ที่เป็นวัฒนธรรมของอินเดีย มีดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
รามคำแหง	พระราม
พระรามาธิบดีที่ 1-2	พระราม
พระเจ้ารามราชา	พระราม
พระเอกาทศรถ	ท้าวทศรถ(บิดาของพระราม)

3.กลุ่มที่มาจากวงศ์ตระกูล

กลุ่มที่มาจากวงศ์ตระกูล คือ มีคำที่แสดงถึงการลำดับญาติ หรือกล่าวถึงเรื่องของวงศ์ตระกูล เชื้อสายต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
จ้วนำถุม	จ้ว เป็นการนับลำดับลูกชายในสมัยโบราณ หมายถึง ลูกชายคนที่ 5
พระเชษฐา	เป็นคำราชาศัพท์ แปลว่า พี่ชาย
วรวงศา	วงศา แปลว่า เชื้อสาย วงศ์ตระกูล

4.กลุ่มที่มาจากพระนามที่ใช้เรียกพระพุทธเจ้า

กลุ่มที่มาจากพระนามที่ใช้เรียกพระพุทธเจ้า คือ มีคำที่แสดงหรือมีความหมาย ไว้ใช้สำหรับเรียกพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ มีดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
มหาธรรมราชาที่ 1-4	มีความหมายโดยเฉพาะว่า พระพุทธเจ้า
พระบรมไตรโลกนาถ	
พระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า	
พระสรรเพชญ์ที่ 8-9	
พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก	
พระพุทธเลิศหล้านภาลัย	
พระแก้วฟ้า	

5.กลุ่มที่มาจากความเจริญ

กลุ่มที่มาจากความเจริญ คือ มีคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องไปในเรื่องของความเจริญ ความดี ความสุขความสำเร็จ ด้วย ในกลุ่มนี้ปรากฏแค่ 2 พระนาม ดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
พระศรีเสาวภาคย์	ความเจริญ ความสำเร็จ
พระไชยราชา	ไชย แปลว่า ความเจริญ
เจ้าฟ้าไชย	ไชย แปลว่า ความเจริญ

6.กลุ่มที่มาจากเรื่องทางธรรม

กลุ่มที่มาจากเรื่องทางธรรม คือ จะมีคำที่แสดงเกี่ยวกับการประพาศิธรรมดี การอยู่ในศีลธรรมอันดี ซึ่งควรแก่การเป็นพระมหากษัตริย์ ปรากฏเพียง 2 คำ ดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
พระเจ้าทรงธรรม	การประพาศิธรรมที่ควร
พระศรีสุธรรมราชา	การอยู่ในศีลธรรมอันดี

7.กลุ่มที่มาจากชื่อสถานที่

กลุ่มที่มาจากชื่อสถานที่ กล่าวคือ ปรากฏคำที่แสดงถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่พระมหากษัตริย์ประทับอยู่ หรือสถานที่ที่กษัตริย์สมควรจะประทับอยู่ให้เหมาะสมกับพระราชอำนาจของพระองค์นั้น ๆ มีดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
พระเจ้าปราสาททอง	ปราสาททองอาจไม่มีอยู่จริง แต่อาจเพิ่มคำว่า ทอง มาเพื่อให้เหมาะสมกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ดังกล่าว
พระเจ้ากรุงธนบุรี	กรุงธนบุรี เป็นชื่อเมืองที่พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ประทับอยู่

8.กลุ่มที่มาจากความยิ่งใหญ่

กลุ่มที่มาจากความยิ่งใหญ่ คือ จะมีคำที่แสดงความยิ่งใหญ่หรือความสูงสุดของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ๆ ปรากฏอยู่ ซึ่งโดยปกติแล้วจะมีอยู่ในพระนามของทุกพระองค์ แต่กลุ่มนี้ผู้ศึกษาวิเคราะห์และนำมาจัดกลุ่มจากคำที่เห็นได้ชัดมากที่สุด มีดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
บรมราชาธิราชที่ 1-4	คำว่า บรม แปลว่า ความยิ่งใหญ่
พระมหาจักรพรรดิ	คำว่า จักรพรรดิ แปลว่า ประมุขของจักรวรรดิที่ดูแลรัฐต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยการปกครองเดียวกัน แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์

พระนั่งเกล้า	}	คำว่า เกล้า แปลว่า หัว หรือใช้ในโวหาร ที่แสดงความเคารพต่อบุคคลใดบุคคล หนึ่งอย่างสูงสุด
พระจอมเกล้า		
พระปิ่นเกล้า		
พระจุลจอมเกล้า		
พระมงกุฎเกล้า		
พระปกเกล้า		
พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช		ภูมิพล แปลว่า พลังของแผ่นดิน อดุลยเดช แปลว่า อำนาจที่ไม่มีอะไร เทียบเท่า ซึ่งรวมกันจะให้ความหมาย คือ พลังอำนาจของแผ่นดินที่ไม่มีอะไร เทียบเท่าได้

9.กลุ่มที่มาจากความเกี่ยวข้องกับประชาชน และแผ่นดิน

กลุ่มที่มาจากความรัก คือ มีคำที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับประชาชน หรือเชื่อมโยงไปถึงความหมาย
ว่า แผ่นดิน ในกลุ่มนี้พบเพียง 2 พระนามเท่านั้น คือ

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	อานันท หรือ อานันท์ แปลว่า การเป็น ที่รัก ความปลื้มใจ ความยินดี มหิดล แปลว่า แผ่นดิน ซึ่งรวมกันอาจมีความหมายได้ว่า การ เป็นพระมหากษัตริย์ที่รักของประชาชน (แผ่นดิน)
พระรัชฎาธิราช	รัชฎา อาจจะมาจกคำว่า ราษฎร แปลว่า ประชาชน ธิราช แปลว่า กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ อาจ แปลรวมได้ความหมายว่า กษัตริย์ ผู้ยิ่งใหญ่ของประชาชน

10.กลุ่มที่มาอื่น ๆ

กลุ่มที่มาอื่น ๆ กล่าวคือ ไม่สามารถจัดกลุ่มที่มาร่วมกับกลุ่มอื่นได้ เนื่องจากมีคำ หรือความหมายที่
ต่างออกไปจากพระนามอื่น ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น พบดังต่อไปนี้

พระนามพระมหากษัตริย์	มาจาก
พระเพทราชา	เพท อาจมาจากคำว่า เวท
เลอไทย	คำว่า เลอ ไม่ปรากฏความหมายหรือที่มาของคำอย่างแน่ชัด แต่มีคำว่า ไทย ที่อาจแสดงว่าเป็นพระมหากษัตริย์ของไทย
พระเจ้าทองล้าน	ไม่ปรากฏแน่ชัด
พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	ไม่ปรากฏแน่ชัด
บานเมือง	ไม่ปรากฏแน่ชัด
พระเจ้าอุทุมพร	ตามความหมายพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายของคำว่า อุทุมพร แปลว่า ผลมะเดื่อ ซึ่งไม่ได้มีความหมายเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์แต่อย่างใด
พระเจ้าเอกทัศ	บางตำราก็สะกดชื่อว่า เอกทัศน์ ที่มีความหมายว่า ตาเดียว แต่ก็ยังไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด

พระนามพระมหากษัตริย์ไทยทั้ง 54 พระองค์ นอกจากจะแสดงให้เห็นที่มาของพระนาม และความหมายบางประการของพระนามเหล่านั้นแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงระบบความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่างๆ ของคนไทยที่เคารพสถาบันพระมหากษัตริย์ และนับถือเป็นวัฒนธรรมการปกครองที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณดั่งที่กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้ค่านิยมที่สะท้อนจากที่มาพระนามพระมหากษัตริย์ไทย จะพิจารณาจากกลุ่มที่มาดังกล่าว ซึ่งสามารถวิเคราะห์และจัดจำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมเรื่องเทพเจ้า

ค่านิยมเกี่ยวกับเทพเจ้าเป็นค่านิยมหนึ่งที่สะท้อนจากการตั้งพระนามพระมหากษัตริย์ไทย แสดงให้เห็นถึง ความศรัทธาเกี่ยวกับเทพเจ้า เพราะสิ่งเหล่านี้ถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในยามที่ท้อแท้ ลี้ล้นหวัง หรือหมดหนทาง จึงได้มีการกราบไหว้ ขอรพร เพื่อให้จิตใจดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสนาพราหมณ์ฮินดู รองลงมาคือ ศาสนาพุทธ ที่คนไทยให้ความเคารพนับถือมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

2. ค่านิยมเรื่องวรรณกรรมไทย

วรรณกรรมเป็นสิ่งที่อยู่กับคนไทยมาทุกยุคทุกสมัย เป็นสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ ได้อย่างดี ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบความคิด ความเชื่อ และมโนทัศน์ โดยพระนามพระมหากษัตริย์ไทยนั้น มาจากวรรณคดีเรื่อง รามเกียรติ์ ซึ่งเป็นวรรณคดีที่รับเข้ามาพร้อมกับศาสนาพราหมณ์ และเป็นวรรณคดีที่มีความนิยมสืบทอดต่อจนมาถึงปัจจุบัน

3. ค่านิยมเรื่องศาสนา

คนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้ความสนใจกับศาสนาและนำเอาศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตใจ โดยเฉพาะศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตลอด คนไทยจึงยึดมั่นที่จะนำเรื่องเกี่ยวกับศาสนา มาผูกติด ผูกพัน หรือทำให้เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อให้เกิดความสบายใจ หรือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเหมือนได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับศาสนา ซึ่งพระนามพระมหากษัตริย์ไทยก็มีพระนามที่ปรากฏชื่อและความหมายที่หมายถึงการเรียกชื่อพระพุทธเจ้า นำไปเรียกพระมหากษัตริย์ผู้ที่มีฐานะสูงพอที่จะทดแทนกันได้

4. ค่านิยมเรื่องการเมืองอำนาจ ความยิ่งใหญ่

กล่าวคือ คนไทยในสมัยก่อนอาจมีความเชื่อว่าผู้ที่มีบารมี ผู้ที่มีอำนาจ ผู้ที่มีความยิ่งใหญ่ คือ ผู้ที่เทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เกิดมา จึงยกย่องและเกรงกลัวต่อผู้มีอำนาจเป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นในพระนามพระมหากษัตริย์ไทย ที่ส่วนใหญ่จะมีคำที่แสดงถึงการมีอำนาจ ความยิ่งใหญ่ ถูกนำมาตั้งพระนามหรือแม้กระทั่งชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการที่จะให้ผู้คนเกรงกลัว เคารพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ ระบบตอบสนองในมนุษยแต่ละคนที่เห็นตัวภาษา ก็จะคิดไปต่างๆ นานา ดังที่รูปคำหรือความหมายปรากฏให้เห็น

กล่าวโดยสรุปคือ วัฒนธรรมการปกครองของสังคมไทยแม้จะมีความเปลี่ยนแปลงผ่าน ยุคสมัยต่างๆ ก็ยังคงรักษาแนวคิดเดิมคือความสัมพันธ์อันใกล้ชิดเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนไว้ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้พระนามพระมหากษัตริย์ไทยสามารถทำให้เราทราบถึงระบบความคิด ความเชื่อ มุมมอง และมโนทัศน์ของคนในแต่ละยุคสมัยได้อย่างชัดเจน โดยศึกษาผ่านที่มาของพระนามดังกล่าวที่สามารถสะท้อนความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี หรือแม้กระทั่งระบบภาษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มที่มาที่มีจำนวนพระนามพระมหากษัตริย์ไทยมากที่สุด คือ ที่มาจากความยิ่งใหญ่ รองลงมาคือ ที่มาจากพระนามที่ใช้เรียกพระพุทธเจ้า ที่มาจากเทพเจ้า ที่มาจากวรรณกรรม ที่มาจากความเจริญ ที่มาจากวงศ์ตระกูล ที่มาจากความเกี่ยวข้องกับประชาชนและแผ่นดิน ที่มาจากเรื่องทางธรรม ที่มาจากชื่อสถานที่ และอื่น ๆ ทั้งนี้ผลสรุปในเรื่องของค่านิยมที่สะท้อนออกมาผ่านที่มาที่เด่นชัดที่สุด จะเป็นเรื่องของการเมืองอำนาจ ความยิ่งใหญ่ รองลงมาคือเรื่องศาสนา เทพเจ้า และวรรณกรรมตามลำดับ ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่คนไทยทุกคนตั้งแต่อดีตมีระบบความคิด ความเชื่ออย่างไรบ้างที่มีต่อพระมหากษัตริย์ไทยจนถึงปัจจุบัน และทำให้เห็นอีกว่าคนไทยนั้นมีวิถีชีวิต แนวคิด วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญมากจนแทบจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชีวิต ตลอดจนเป็นศูนย์รวมจิตใจของความจงรักภักดีของคนไทยอย่างไม่เสื่อมคลาย

บรรณานุกรม

- ศีกฤทธิ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์. (2551). *ลักษณะไทยภูมิหลัง*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2545). *ภาษากับความหมายในภาษาศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2554). *นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ส.วิวัฒน์เศรษฐ. (2510). *พจนานุกรมการตั้งชื่อและนามสกุล*. กรุงเทพฯ: เกษมบรรณกิจ.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2527). *การใช้ภาษาในการตั้งชื่อของคนไทย*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2551). *คู่มือตั้งชื่อลูก*. กรุงเทพฯ: บริษัท รักลูกกรุ๊ป จำกัด.
- โสฬศเวท. (2525). *มงคลนามและการตั้งชื่อ*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). *อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ : วิธีการศึกษาภาษาเพื่อเข้าถึงระบบปริชาณของมนุษย์*. ในเอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่องชาติและชาติพันธุ์ วันที่ 26 - 28 มีนาคม 2546. กรุงเทพฯ.